Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 21/11/2026 11:41:33

„FOLIA BIBLIOLOGICA" (2025), VOL. LXVII
DOI: 10.17951/fb.2025.67.101-111

Anna Bogowska
Biblioteka Główna
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID ID: 0000-0003-0438-1309

Hanna Polak
Biblioteka Główna
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID ID: 0000-0002-2279-2219

Teresa Wałachowska
Biblioteka Główna
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID ID: 0000-0002-3892-7878

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI „DWIE BIBLIOTEKI – JEDNA HISTORIA", KSIĄŻNICA POMORSKA IM. STANISŁAWA STASZICA W SZCZECINIE, 22–23 MAJA 2025 R.

W dniach 22–23 maja 2025 r. odbyła się w Szczecinie ogólnopolska konferencja „Dwie biblioteki – jedna historia" zorganizowana z okazji jubileuszu 120-lecia istnienia Książnicy Pomorskiej im. Stanisława Staszica – centralnej biblioteki regionu Pomorza Zachodniego. Wydarzenia historyczne i przemiany polityczno-kulturowe ostatniego stulecia głęboko naznaczyły dzieje tej placówki. Za wyjątkowy można uznać fakt zachowania ciągłości instytucjonalnej, pomimo zmiany przynależności państwowej i licznych reorganizacji. Oficjalnie została otwarta dla czytelników 3 października 1905 r. jako Stadtbibliothek Stettin (Biblioteka Miejska w Szczecinie) i funkcjonowała pod tą nazwą do końca II wojny światowej. Po zakończeniu działań wojennych i przyznaniu ziem Pomorza Zachodniego państwu polskiemu wznowiła działalność 12 lipca 1945 r. w polskim już Szczecinie jako Biblioteka Miej-

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 21/11/2026 11:41:33

ska, a następnie Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna. W 1965 r. uzyskała status biblioteki naukowej. Po kolejnej restrukturyzacji w 1994 r. przekształcono ją w Książnicę Pomorską im. Stanisława Staszica – wojewódzką bibliotekę publiczną o statusie naukowym i jednocześnie centralną i największą bibliotekę Pomorza. Wszystkie filie biblioteczne przejęła odrębna Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie, powołana do życia w 1995 r.

Książnica posiada bogate zbiory dokumentujące przeszłość i teraźniejszość Pomorza Zachodniego, liczne rękopisy i starodruki, księgozbiory z bibliotek kościelnych, szkolnych czy różnych stowarzyszeń – nieraz ocalałe z pożogi wojennej. Wśród nich znajdują się np. pochodzące z Biblioteki Gimnazjum Mariackiego (Marienstifts-Gymnasium), biblioteki książąt pomorskich w Szczecinie czy Biblioteki Gimnazjum im. Petera Gröninga w Stargardzie i wiele innych.

Fot. 1. Gmach Książnicy Pomorskiej w Szczecinie – budynek starszy.
Archiwum własne autorek.

W obliczu unikalnych losów tej instytucji organizatorzy konferencji zdecydowali, aby jubileusz 120-lecia stał się rodzajem forum wymiany badań historycznych dotyczących dziejów książnic na ziemiach polskich i tych przyznanych Polsce po wojnie, dotkniętych w wyniku dramatycznych wydarzeń dziejowych znacznymi stratami w księgozbiorze i nieraz głębokimi przemianami instytucjonalnymi. Zainteresowaniem objęto także zbadanie zbiorów prywatnych, które podlegały tym samym procesom oraz działalność osób szczególnie zasłużonych w dziedzinie

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 21/11/2026 11:41:33

szeroko pojętego bibliotekarstwa i bibliofilstwa. W czasie dwudniowych obrad konferencyjnych zagadnienia te zostały szeroko omówione w poszczególnych prelekcjach uczestników. W sumie wygłoszono 29 referatów w 4 sesjach pierwszego dnia i 3 sesjach dnia drugiego. Uczestników uroczyście powitali dyrektor Książnicy Pomorskiej Przemysław Wraga i wicedyrektor Bożena Winiarska oraz sekretarz naukowa Książnicy Pomorskiej dr hab. Agnieszka Borysowska.

Ogromna część zasobów bibliotecznych uległa zagubieniu i zniszczeniu podczas II wojny światowej. Dzięki badaniom proweniencyjnym i studiom nad ocalałymi rejestrami katalogowymi udaje się czasem w wyjątkowych przypadkach odnaleźć po latach poszczególne egzemplarze, uznane wcześniej za zaginione. W czasie obrad konferencyjnych zagadnieniom tym poświęcono wiele niezwykle interesujących i nowatorskich badawczo wypowiedzi. Dr. Michał Gierke w referacie „Znikanie biblioteki. Przykład księgozbioru Kościoła Mariackiego w Chojnie” zapoznał słuchaczy z dramatycznymi losami biblioteki Kościoła Mariackiego w Chojnie (Königsbergische Kirchen-Bibliotek), uważanej do tej pory za całkowicie spaloną w pożarze tego kościoła w 1945 r. Dzięki wnikliwym badaniom własnym prelegentowi udało się jednak odnaleźć kilka ocalałych woluminów pochodzących z tej biblioteki, z których co najmniej jeden znajduje się Gabinecie Starych Druków Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego.

Podobna sytuacja dotyczyła księgozbioru Christiana Hakena, założyciela biblioteki o charakterze publicznym przy kościele ewangelickim w Jamnie (obecnie dzielnicy Koszalina) w 1756 r. Wiadomo, że po II wojnie światowej część tego zbioru trafiła do Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, jednak wiele egzemplarzy uznano za zaginione. Bezprecedensowe wyniki własnych poszukiwań skutkujące, wbrew wszelkim oczekiwaniom, odnalezieniem kilku bezcennych woluminów z tej kolekcji przedstawił Krzysztof Jedynak z Muzeum w Koszalinie w prelekcji „Powojenne losy Biblioteki Hakena w Jamnie”. Równie interesujące okazało się także wystąpienie Jakuba Łukaszewskiego (Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu), który w referacie „»Geographos continentes in mea Bibliotheca…«. O odnalezionym rejestrze ksiąg o tematyce geograficznej z biblioteki Johanna Rhetego z Goleniowa (1611–1684)” przedstawił słuchaczom rezultaty własnych badań nad rejestrem zbioru Johanna Rhetego – zasłużonego dla Goleniowa drukarza i bibliofila. W kolejnej prelekcji przedmiotem rozważań stały się zawiłe dzieje księgozbioru Detleva Marcusa Friesego (1634–1710) – prawnika, radcy na dworze szwedzkim i pruskim, omówione przez znawczynię tego tematu dr hab. Agnieszkę Borysowską (Książnica Pomorska) w wystąpieniu „Księgozbiór Detleva Marcusa Friesego (1634–1710) – jedna biblioteka, wiele historii”. Kolekcja ta, zwana Bibliotheca Friesiana zawierająca głównie dzieła z dziedziny prawa i historii, została przez właściciela podarowana Gimnazjum Mariackiemu w Szczecinie w 1709 r., jednak po 1945 r. uległa rozpro-

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 21/11/2026 11:41:33

szeniu. Dzięki wpisom własnościowym udało się niektóre z nich zidentyfikować w zbiorach Książnicy Pomorskiej i Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. Scalanie dawnych księgozbiorów, znajdujących się obecnie w różnych instytucjach, budzi jednak nieraz wątpliwości natury prawnej. Na przykładzie Gimnazjum Mariackiego i restytucji jego zasobów kwestie te wyjaśnili przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego dr Bartłomiej Sierzputowski i dr Magdalena Szubska w wykładzie „Dwa statusy prawne – jeden księgozbiór, czyli o restytucji obiektów przedwojennej Biblioteki Gimnazjum Mariackiego w Szczecinie".

Wydarzenia II wojny światowej poczyniły prawdziwe spustoszenie również w zbiorach wielu regionalnych bibliotek publicznych. Bartosz Wiśniewski z Biblioteki Miejskiej im. Jana Kasprowicza w Inowrocławiu w referacie „Inowrocławska Itaka" przyjrzał się dokładnie temu zagadnieniu na przykładzie dziejów swojej placówki. Powstała ona w 1930 r. jako Publiczna Biblioteka Miejska w Inowrocławiu na bazie zasobów istniejącego wcześniej w tym mieście Towarzystwa Czytelni Ludowych i szybko znalazła wiernych czytelników, notując do 15 tys. wypożyczeń rocznie. Niestety okupanci niemieccy już w 1939 r. dopuścili się znacznej dewastacji w jej zasobach, co w rezultacie doprowadziło do utraty większości księgozbioru.

Prawie cały księgozbiór Głównej Biblioteki Judaistycznej został natomiast zagrabiony i przetransportowany do Berlina. Biblioteka ta, założona w latach 1879–1880 przez Ludwika Natansona, zgromadziła około 40 tys. tomów, po wojnie zdołała odzyskać tylko część zasobu. Wiktor Sybilski z Biblioteki Żydowskiego Instytutu Historycznego omówił starania o odzyskanie jej zbiorów w prelekcji: „Wędrówki książek. Z gmachu Głównej Biblioteki Judaistycznej w Warszawie do Reichssicherheitshauptamt w Berlinie i z powrotem".

W kolejnym wystąpieniu, zatytułowanym „Starodruki z kolekcji Wincentego Nowiny Smagłowskiego oraz Biblioteki Miejskiej w Stanisławowie w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej. Charakterystyka zbioru" Zuzanna Ruszar z Biblioteki Jagiellońskiej przedstawiła wyniki badań własnych nad częścią ocalonego z zawirowań wojennych zbioru starodruków z księgozbioru Wincentego Nowiny Smagłowskiego (1806–1883), powstańca listopadowego, literata, nauczyciela i bibliofila, który po długim pobycie na emigracji w Paryżu zamieszkał w Stanisławowie na terenie obecnej Ukrainy. Na bazie swoich zbiorów, obejmujących blisko 2 tys. tomów (w tym prace historyczne, pisma emigracyjne, starodruki polskie, polonica zagraniczne oraz mapy), ufundował on w tym mieście bibliotekę publiczną, nad którą przejął osobistą pieczę jako kierownik i archiwista. W uznaniu tych zasług miasto podjęło po jego śmierci w 1883 r. uchwałę o nadaniu bibliotece imienia swojego założyciela i odtąd jako Biblioteka Miejska im. Wincentego Nowiny-Smagłowskiego funkcjonowała ona do czasu II wojny światowej, w trakcie której niestety znaczna część kolekcji została spalona i rozkradziona.

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 21/11/2026 11:41:33

W dzieje skomplikowanych losów polskich księgozbiorów wpisuje się także historia unikalnych druków rapperswilskich przekazanych w latach 20. XX w. do Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Są one częścią spuścizny po Muzeum Narodowym Polskim w Rapperswilu (Szwajcaria), założonym w 1870 r. przez polskiego emigranta Władysława hr. Broël-Platera w celu gromadzenia wszelkich wydawnictw polskich i pamiątek z XIX i XX w. Kolekcja ta zawiera cenne książki, czasopisma, broszury i materiały ulotne, często unikalne w skali kraju, dotyczące działalności Polaków w czasie zaborów, powstań narodowych i na emigracji. Po odzyskaniu niepodległości znaczna część rapperswilianów została przewieziona do Polski, w tym do Poznania. Zbiory poznańskie scharakteryzowała dr Alina Kucharska (Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu) w prelekcji „Ze Szwajcarii do Poznania, czyli o drukach rapperswilskich ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu”.

Osobny blok referatów konferencyjnych poruszył zagadnienia związane z zawiłymi losami tych zbiorów, które w wyniku zmiany granic po II wojnie światowej znalazły się na terenie Polski. W wyniku ewakuacji dotychczasowych struktur państwowych spowodowało to często ich porzucenie przez instytucje czy dotychczasowych właścicieli. Polskie władze państwowe podjęły akcję zabezpieczania i stopniowego umieszczania tego rodzaju poniemieckich kolekcji w specjalnie utworzonych Zbiornicach Księgozbiorów Zabezpieczonych w kilku większych miastach. Po odpowiednim przygotowaniu przekierowywano je następnie do zainteresowanych nimi polskich bibliotek. Historie jednej z nich – zbiornicy w Szczecinie, gromadzącej głównie zbiory poniemieckie z Pomorza Zachodniego, omówił Przemysław Garlicki z Książnicy Pomorskiej w prelekcji „Działalność Zbiornicy Księgozbiorów Zabezpieczonych w Szczecinie w latach 1947–1950”. Dramatyczną walkę o zabezpieczenie księgozbioru Górnośląskiej Biblioteki Państwowej w Beuthen (Bytom) i przewiezienie go do Śląskiej Biblioteki Publicznej (od 1952 r. pod nazwą Biblioteka Śląska) w Katowicach przedstawiła natomiast dr Agnieszka Magiera z Biblioteki Śląskiej w wykładzie „»Stan biblioteki przedstawia się na razie źle, choć nie beznadziejnie«. Przejęcie Oberschlesische Landesbibliothek Beuthen przez Śląską Bibliotekę Publiczną w Katowicach w 1945 roku”.

Wśród porzuconych zbiorów znajdowało się wiele bezcennych pozycji. Dr Weronika Pawłowicz, również z Biblioteki Śląskiej, omówiła zbiór śląskich starodruków o proweniencji poniemieckiej w prelekcji „Najcenniejsze kolekcje i dzieła pochodzące ze zbiorów zabezpieczonych w zasobie rękopisów i starych druków Biblioteki Śląskiej”. Podobnego tematu podjął się również Adam Szczepaniec (Uniwersytet Jagielloński, Biblioteka Jagiellońska), szczegółowo przybliżając słuchaczom kwestię cennych zbiorów swojej biblioteki w odczycie „Starodruki z księgozbiorów zabezpieczonych proweniencji śląskiej w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej – próba charakterystyki”. Natomiast ciekawe spojrzenie na kwestię umożliwienia wirtualne-

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 21/11/2026 11:41:33

go skorzystania przez czytelników ze zbiorów byłej Pruskiej Biblioteki Państwowej (Preussische Staatsbibliothek) przedstawił dr Remigiusz Stachowiak (Berlin State Library – Prussian Cultural Heritage Foundation) w referacie „Wirtualna rekonstrukcja Zbiorów Historycznych byłej Pruskiej Biblioteki Państwowej".

Bardzo interesujący cykl referatów skupił się wokół zagadnień badawczych, związanych z cennymi kolekcjami prywatnymi, znajdującymi się w zasobach konkretnych bibliotek czy instytucji. W odczycie „Spuścizna Aleksandra Semkowicza jako podwaliny Biblioteki Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie" Grażyna Ryfka (Biblioteka Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie) przybliżyła słuchaczom obrad postać Aleksandra Semkowicza – bibliofila, introligatora, wybitnego mickiewiczologa, założyciela w 1950 r. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie i jego pierwszego dyrektora. Na przestrzeni całego życia Semkowicz zgromadził ogromny księgozbiór związany z Adamem Mickiewiczem – pierwodruki jego dzieł, przekłady na języki obce, tajne wydania, wydania rzadkie, a także literaturę o jego osobie oraz duży zbiór wycinków prasowych, albumy i księgi pamiątkowe. Wartość historyczno-naukowa tego zbioru jest nie do przecenienia, a dzięki dokonanemu po śmierci Aleksandra Semkowicza w 1956 r. jego zakupu na rzecz Muzeum Literatury zyskało ono bezcenny warsztat pracy dla mickiewiczologów.

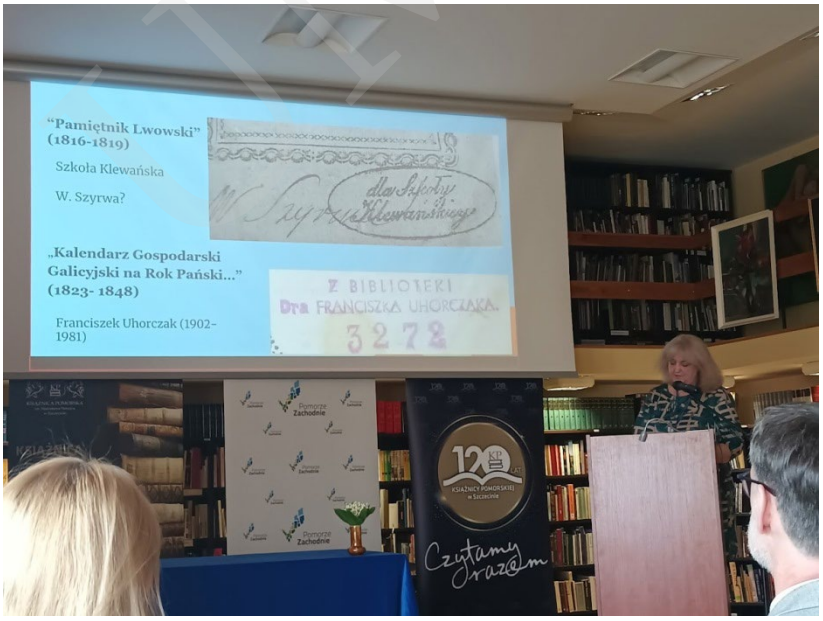
Natomiast Martyna Replin-Bala, również z Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie, zapoznała słuchaczy z innym bezcennym zbiorem w prelekcji „Losy księgozbioru Juliana Tuwima – kolekcji w Bibliotece Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie". Julian Tuwim – wybitny poeta, przez długie lata oddawał się pasji bibliofilskiej, gromadząc nie tylko dzieła związane z literaturą czy prezentujące warsztat badawczy istotny dla twórcy literackiego, ale także swoiste ciekawostki, jak druki jarmarczne, literaturę brukową. W zbiorach Muzeum Literatury znajduje się 7,5 tys. tomów pochodzących z jego biblioteki i jest to tylko powojenna część ogromnych zbiorów poety, gdyż jego przedwojenna część uległa zniszczeniu podczas obrony Warszawy we wrześniu 1939 r.

W kolejnym odczycie bardzo wnikliwej analizie został poddany filologiczny księgozbiór Hipolita i Leonida Łukaszewskich z Kazania, częściowo przekazany w 1879 r. do zasobu obecnej Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Dr Marta M. Kacprzak (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie) w referacie „XIX-wieczny księgozbiór Hilarego i Leonida Łukaszewskich w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie" przedstawiła wyniki badań poszczególnych egzemplarzy i zawartych w nich znaków i zapisków proweniencyjnych. Natomiast mgr Barbara Bonar CHR (Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie) w wystąpieniu „O księgozbiorze Aleksandra Lubomirskiego słów kilka. Badania proweniencyjne w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie" podjęła się tematu dotyczącego zbadania dziejów zbioru po

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 21/11/2026 11:41:33

Aleksandrze Lubomirskim (1751–1804) – senatorze, kasztelanie kijowskim, z zamiłowania bibliofilu. Znaczną jego część odziedziczył wnuk Aleksandra Leon Lubomirski i od pierwszej połowy lat 60. XIX w. regularnie przekazywał poszczególne dzieła i dokumenty w darze bibliotece Towarzystwa Naukowego Krakowskiego (po latach przekształconej w Bibliotekę Naukową PAU i PAN w Krakowie).

Kolejna prelekcja dotyczyła zakupionego w 2008 r. przez Książnicę Pomorską prywatnego księgozbioru prof. Henryka Markiewicza (1922–1918) – profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego. Na przestrzeni 80 lat swojego aktywnego życia zgromadził on ok. 40 tys. książek, czasopism oraz cennych zbiorów specjalnych. W trosce o dobrostan swojej kolekcji postanowił w formie transakcji zakupu przekazać ją zainteresowanej instytucji wyłącznie w całości, gdyż obawiał się jej rozproszenia. Dzięki wsparciu finansowemu władz wojewódzkich na zakup zdecydowała się Książnica Pomorska w Szczecinie i stała się właścicielem tego bezcennego zbioru, który szczegółowo omówiła dr Patrycja Megger-Borkowska (Książnica Pomorska) w referacie „Biblioteka Henryka Markiewicza z perspektywy badawczej”.

Fot. 2. Prezentacja jednego z wystąpień. Archiwum własne autorek.

Natomiast Hanna Polak (Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie) w referacie „Czasopisma lwowskie z lat 1801–1867 w zbiorach Biblioteki Głównej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie – proweniencja i drogi nabycia” zaprezentowała wyniki badań własnych nad posiadaną

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 21/11/2026 11:41:33

przez Bibliotekę Główną UMCS kolekcją XIX-wiecznych czasopism wydawanych we Lwowie do 1867 r. Prelegentka dokonała analizy licznych znaków i zapisków proweniencyjnych umieszczonych na poszczególnych egzemplarzach w celu identyfikacji ich poprzednich właścicieli i zbadania, w jaki sposób mogły trafić do zasobu tej biblioteki. Natomiast bogatą spuściznę filozofów lwowskich, w tym ogromne archiwum Kazimierza Twardowskiego i innych, zreferowała dr Renata Rokicka (Uniwersytet Warszawski) w prelekcji „Z ziemi lwowskiej do Polski. Księgozbiór Polskiego Towarzystwa Filozoficznego jako przykład księgozbioru historycznego". Kolekcja ta wchodziła przed II wojną światową w skład zasobu Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, obecnie znajduje się w posiadaniu największej w Polsce biblioteki filozoficzno-socjologicznej – Połączonych Bibliotek WFiS UW, IFiS PAN i PTF w Warszawie.

W zagadnienia związane z dziejami instytucji bibliotecznych wpisuje się kilka bardzo interesujących prelekcji. Ich przedmiotem stały się zarówno najbardziej znaczące książnice akademickie, jak i te mniejsze – miejskie, towarzystw naukowych, stowarzyszeń i innych. Dzieje gmachu Biblioteki Jagiellońskiej w latach 2003–2021 przybliżyli dr Barbara Krawczyk i prof. dr hab. Zdzisław Pietrzyk – dyrektor BJ (Uniwersytet Jagielloński) w referacie „Nadzieja na lepsze jutro, czyli sprawa gmachu Biblioteki Jagiellońskiej". Uczestnicy konferencji mogli szczegółowo zapoznać się ze skomplikowanymi początkami istnienia biblioteki i usilnymi zabiegami kolejnych jej władz, dążących do wybudowania nowego budynku, zdolnego wreszcie do pomieszczenia ciągle rosnących zasobów i bardziej przystosowanego do potrzeb czytelników. Realizacja budowy zlokalizowanej przy ul. Mickiewicza w Krakowie nastąpiła w latach 1931–1939, kolejne modernizacje w latach 1961–1963 i 1995–2001. Omówiono także sylwetki dotychczasowych dyrektorów oraz kwestie związane z codzienną pracą biblioteki w aspekcie dostosowania jej powierzchni i aranżacji wnętrz do potrzeb użytkowników. Podobne zagadnienia podjęte zostały w prelekcji Teresy Wałachowskiej (Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie) zatytułowanej „Książki i ludzie: szkice z dziejów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie". Jubileusz 80-lecia działalności tej instytucji skłonił autorkę do pojęcia próby przedstawienia jej historii w kontekście zmian związanych z podziałem i dwukrotną reorganizacją uczelni. Opisane zostały kluczowe etapy rozwoju: trudne początki, budowę nowego lokalu Biblioteki Międzyuczelnianej (w 1968 r.) oraz rozpoczętą w latach 90. XX w. informatyzację procesów bibliotecznych. Przypomniano także sylwetki dwóch najwybitniejszych osób pracujących w Bibliotece Głównej UMCS: dyrektora Tadeusza Mariana Smołki (1903–1978) i dr Mieczysławy Adrianek (1930–2018).

Dzieje Oddziału Zbiorów Specjalnych tej samej lubelskiej książnicy przedstawiła natomiast Anna Bogowska (Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodow-

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 21/11/2026 11:41:33

skiej w Lublinie) w referacie „Historia utworzenia i działalności Oddziału Zbiorów Specjalnych w Bibliotece Uniwersytetu Marii-Curie Skłodowskiej w Lublinie (1955–2025)”. Jednostka ta powstała w 1955 r. w ramach wyodrębnienia z Oddziału Opracowania Zbiorów i posiada w swych zbiorach wiele bezcennych starodruków, map, pocztówek, muzykaliów czy unikalnych exlibrisów. Dodatkowo prelegentka scharakteryzowała działalność oddziału i przygotowała zestawienie publikacji jego pracowników.

Fot. 3. Prezentacja jednego z wystąpień. Archiwum własne autorek.

Następnie dr Agnieszka Fluda-Krokos (Biblioteka Naukowa PAU i PAN, Uniwersytet Jagielloński) w wykładzie „Od biblioteki Towarzystwa Naukowego Krakowskiego do Biblioteki Naukowej PAU i PAN” omówiła liczne na przestrzeni lat przemiany organizacyjne, prowadzące powstałą w 1856 r. bibliotekę Towarzystwa Naukowego Krakowskiego (przez zmiany nazwy na bibliotekę Akademii Umiejętności w 1872 r., następnie od 1918 r. na bibliotekę Polskiej Akademii Umiejętności) do wejścia w skład Polskiej Akademii Nauk w 1953 r. W strukturze PAN funkcjonowała ona do 1999 r., kiedy to na mocy porozumienia pomiędzy prezesami PAU i PAN powróciła do reaktywowanej w 1989 r. Polskiej Akademii Umiejętności jako Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie. W kolejnym referacie dr hab. Rafał Wójcik (Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu) „Germanizacja i polonizacja. O 123 latach skomplikowanej historii Kaiser-Wilhelm-Bibliothek i Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu” odniósł się natomiast do zjawiska wzajemnego ścierania

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 21/11/2026 11:41:33

się polsko-niemieckich środowisk kulturowo-narodowych na przykładzie założonej 14 listopada 1902 r. w Poznaniu niemieckiej Biblioteki Cesarza Wilhelma, która po odzyskaniu niepodległości przez Polskę została przejęta przez nowo powstałą polską Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu. Mniejsze biblioteki również podlegały znaczącym zawirowaniom, związanym z trudną historią Polski XX w. Dzieje jednej z nich – warszawskiej dzielnicowej biblioteki publicznej omówiła dr Magdalena Szkwarek w prelekcji „Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy w przeddzień 90 urodzin – historia i teraźniejszość". Biblioteka ta została otwarta 10 września 1936 r. jako Biblioteka Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości, przechodząc na przestrzeni lat kolejne zmiany organizacyjne.

Kolejne dwa wykłady zostały dedykowane szczególnie zasłużonym na polu bibliotekarstwa i bibliologii postaciom. Katarzyna Jasińska (Uniwersytet Warszawski) przybliżyła postać głównego organizatora i wieloletniego dyrektora największej biblioteki filozoficzno-socjologicznej Janusza Krajewskiego w referacie „»Gryzę tę robotę całym sercem«. Janusz Krajewski (1908–2000) jako organizator i pierwszy kierownik Połączonych Bibliotek WFiS UW, IFiS PAN i PTF". Placówka ta powstała w 1948 r. z połączenia trzech bibliotek (Wydziału Filozofii i Socjologii UW, Instytutu Filozofii i Socjologii PAN i Polskiego Towarzystwa Filozoficznego), jako wyraz usilnego dążenia środowisk akademickich do uzyskania wspólnego zaplecza naukowo-dydaktycznego. W podobną tematykę wpisuje się również wykład dr Anety Falk z Biblioteki Kórnickiej PAN „W służbie bibliotekarstwu. O działalności Alodii Kaweckiej-Gryczowej z perspektywy materiałów PAN Biblioteki Kórnickiej". Profesor Alodia Kawecka-Gryczowa (1903–1990) należała do grona najwybitniejszych bibliotekarzy polskich XX w. Na początku swej pracy zawodowej była związana z Biblioteką Kórnicką, następnie przez wiele lat pracowała w Bibliotece Narodowej, gdzie była kierownikiem Działu Starych Druków. Pod jej kierownictwem podjęto prace nad odtworzeniem centralnego katalogu inkunabułów w Polsce oraz utworzeniem centralnego katalogu starych druków.

W trakcie obrad uczestnicy mogli zapoznać się także z prezentacją najnowocześniejszych rozwiązań związanych z konserwacją, digitalizacją i udostępnianiem zbiorów, omówionych przez przedstawicieli specjalistycznych firm Agnieszkę Biernacką (CEIBA) i Karola Wróbla (Skanowanie.pl/Solution Box).

Obrady konferencyjne uświetniono wyjątkowym wydarzeniem – prezentacją starodruku *Quattro comedie del divino Pietro Aretino* z 1588 r. Przed wojną znajdował się on w zasobach Stadtbibliothek Stettin (Biblioteki Miejskiej w Szczecinie), czyli poprzedniczki obecnej Książnicy Pomorskiej, jednak po wojnie zaginął bez śladu aż do 2024 r., kiedy to pojawił się w jednym z domów aukcyjnych w Nowym Jorku. W wyniku zawiadomienia przez osobę prywatną oraz następnie pozytywnym udokumentowaniu pochodzenia starodruku, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 21/11/2026 11:41:33

Narodowego podjęło działania restytucyjne, uwieńczone przekazaniem dzieła pod koniec 2025 r. w depozyt Książnicy Pomorskiej jako prawowitego właściciela. Dzieje tej pozycji są żywym dowodem na to, jak wiele zbiorów może być jeszcze do odzyskania i że nie wszystkie dzieła uznane za zaginione przepadły na zawsze.

Znakomitą atrakcją przeznaczoną dla zainteresowanych słuchaczy konferencji była również wycieczka z przewodnikiem do Morskiego Centrum Nauki z pięcioma strefami tematycznymi, dotyczącymi zagadnień związanych z morzem i jego użytkowaniem. Natomiast w przerwie pomiędzy obradami wicedyrektor Bożena Winiarska oprowadziła grupę chętnych osób po Książnicy Pomorskiej, szczegółowo i niezwykle interesująco zapoznając je z historią zarówno instytucji, jak i budynku. Dodatkowo, na zakończenie pierwszego dnia konferencji, organizatorzy przygotowali uroczystą kolację, w trakcie której znalazł się również czas na interesujące dyskusje i wymianę doświadczeń.

Konferencja „Dwie biblioteki – jedna historia” stworzyła doskonałą okazję do przedstawienia kierunków i przedyskutowania rezultatów badań dotyczących dramatycznych losów księgozbiorów i przemian instytucji bibliotecznych w wyniku wydarzeń dziejowych na ziemiach polskich i przyznanych Polsce po II wojnie światowej. Można żywić uzasadnioną nadzieję, że odegra ona stymulującą rolę dla kolejnych naukowych przedsięwzięć i prac, które umożliwią dokonanie kolejnych odkryć w tej dziedzinie.